

Kako čuvamo knjige za buduće generacije?

Kako pravilno postupati s knjigama ?

Nepravilno rukovanje knjigama, iz vaše kućne knjižnice ili iz javnih knjižnica, može prouzročiti velika oštećenja. Poželjno je, stoga, pridržavati se nekih pravila:

- Nikada ne uzimajte knjigu s police tako da je vučete za hrbat. Umjesto toga, gurnite je prema sebi ili pomaknite susjedne knjige natrag pa je uhvatite za knjižni blok ("tijelo") i polagano izvucite.
- Umjesto da pravite uši na uglovima listova, upotrebljavajte knjižne označivače (eng. book markers).
- Ne koristite metalne spajalice, jer su podložne koroziji. Produkti korozije onečišćuju i oštećuju papir.
- Nikako nemojte ljepljivom vrpcom (selotejpom) popravljati poderotine.
- Povremeno obrišite prašinu s knjiga i provjetrite ih.
- Nikako nemojte pisati bilješke po knjigama, upotrebljavati markere ili prešati cvijeće u knjigama.
- Idealni uvjeti za čuvanje knjiga su: temperatura 18 – 22 °C i relativna vlažnost zraka 50 – 55 %.

Razgovarala: **Anastazia Cambi**

Sveučilišna knjižnica u Splitu posjeduje bogatu knjižničnu građu. Poput umjetničkih djela, i knjige su podložne propadanju pa trebaju aktivnu skrb da bi se sačuvale. Razgovaramo s restauratoricom Anom Radić Bizjak, članicom četveročlanoga tima koji brine o očuvanju fonda Sveučilišne knjižnice

Odjel za zaštitu i digitalizaciju knjižnične građe osnovan je 2008. godine, kada se knjižnica preselila u novu zgradu na kampusu. U Splitu, restauratori knjiga i papira mogu se izbrojati na prste jedne ruke pa nas je zanimalo što uopće jedan restaurator radi u knjižnici.

Diplomu ste stekli na Umjetničkoj akademiji u Splitu. Specijalizirali ste konzerviranje i restauriranje slika i polikromiranih skulptura, a sada se bavite restauriranjem papirne građe. Kako je do toga došlo?

Povijesna građa, bez obzira na vrstu materijala, zanimala me tijekom cijeloga studija. Nakon diplome, kratko sam se bavila restauriranjem polikromne skulpture i štafelajnih slika, ali se tijekom vremena u meni probudio interes za papir i knjige. S obzirom na to da su stručnjaci koji se bave zaštitom papirne građe malobrojni na području Splita, uz podršku svoga bivšeg profesora Jure Matijevića, odlučila sam se usmjeriti u konzerviranje i restauriranje papira.

S kakvim se problemima u radu najčešće susrećete? U kakvom stanju građa dolazi u vašu radionicu?

Problemi s kojima se susrećemo brojni su i raznoliki. Preseljenje građe iz stare zgrade u Zagrebačkoj ulici u novu zgradu na sveučilišnom kampusu bio je naš prvi, ujedno i najzahtjevniji projekt. U njega je uložen veliki napor svih djelatnika knjižnice. Svu je građu trebalo propisno zapakirati te osmisliti zaštitnu ambalažu, koja bi štitila osjetljivu papirnu građu od mogućeg oštećivanja. Kao koordinatorica tog projekta, bila sam u prigodi detaljno se upoznati s izuzetno bogatim fondom Sveučilišne knjižnice i stanjem u kojemu se neki predmeti nalaze. Uvjeti čuvanja u staroj zgradi bili su potpuno neadekvatni, što se na građi i odrazilo. Za početak, spremišta su bila pretrpana. Djelatnici knjižnice uvijek su ulagali mnogo truda u čuvanje fonda, ali česte poplave spremišnih prostora u prizemlju, kao i štetno djelovanje topline na materijal smješten na višim katovima, nisu im išli na ruku. U procesu selidbe bilo mi je važno precizno odrediti uzroke propadanja. Kad je postavljena dijagnoza, lako je bilo odrediti prioritete u radu Odjela za zaštitu i digitalizaciju.

Kakvi su uvjeti čuvanja građe u knjižnici danas?

U novim spremištima, uvjeti čuvanja knjižnične građe u skladu su sa standardima i preporukama struke. Mikroklima je regulirana, a spremišna oprema je prilagođena vrsti građe.

Čini li restauriranje glavninu vašeg posla u knjižnici?

Restauriranje je posljednji korak u zaštiti knjižne građe. S obzirom na to da su restauratorski zahvati izuzetno složeni, delikatni, dugotrajni i skupi, veću važnost treba pridavati preventivnoj zaštiti. Učinkovitim preventivnim mjerama može se zaštititi cijeli fond, dok se restauriranjem obuhvaćaju samo određeni predmeti. Naš Odjel obavlja različite poslove, od kontrole stanja knjižnične građe i uvjeta u kojima se ona čuva, do cjelovitih konzervatorskih i restauratorskih zahvata i digitalizacije. Posjedujemo sofisticiranu opremu, no ima puno materijala i alata koje trebamo nabaviti da bismo mogli još kvalitetnije raditi. Da bi se ostvario zacrtani program, nužno je povećati radni tim.

U koje ste projekte trenutno uključeni?

Pokrenuli smo projekt preventivne konzervacije dijela specijalnih zbirki, točnije zbirke knjiga tiskanih od vremena prvih početaka tiskarstva do sredine 19. stoljeća i zbirke rukopisa, koja obuhvaća građu od 13. do 20. stoljeća. Prilikom selidbe izdvojili smo najugroženije knjižne jedinice – njih gotovo 800 – koje treba dezinficirati, mehanički s njih ukloniti insekte i nečistoću, učvrstiti im oštećene korice te izraditi zaštitne košuljice od beskiselinskog papira.

Da bi knjižnična građa bila dostupna svim zainteresiranim korisnicima, uključili smo se u Nacionalni projekt digitalizacije. Trenutno skeniramo Pučki list, novine koje su izlazile u Splitu od 1891. do 1922. godine. Novine su, naime, podložne brzom i intenzivnom propadanju, ponajviše zbog svojstava papira na kojemu su tiskane. Zaštita novina podrazumijeva zaštitu novinskog izvornika, ali i zaštitu informacija koje su u njemu sadržane – zato smo se uključili u nacionalni projekt digitalizacije. Digitalizacija novina nije jednostavan posao, jer građu prije skeniranja treba razvezati, oštećene listove sanirati i, prema potrebi, ojačati. Sve se to radi na našem Odjelu.

Hoće li knjižnice s napretkom digitalizacije postati muzeji, odnosno mjesta na koja se dolazi samo u izvanrednim, istraživački potaknutim slučajevima, ili će i dalje imati svoju svakodnevnu ulogu?

Knjižnice su jako stare ustanove. Od doba staroga vijeka čuvale su i očuvale zapise ljudskog znanja. Takvu misiju, između ostalih, imaju i danas, a imat će, vjerujem, i u budućnosti. Digitalizacija građe je samo još jedan način da se knjižnice približe korisnicima, čitateljima. Nikada neće biti moguće digitalizirati cjelokupno ljudsko znanje.

Što svaki restaurator mora znati?

- Restaurator papirne baštine treba dobro poznavati anatomiju knjige. Mora posjedovati osnovna znanja o sirovinama i tehnologijama od kojih nastaje papir i zapis na njemu. Jednako je važno poznavati procese pripreme kože za uveze, kao i povijesne tehnike uvezivanja, zatim vrste oštećenja i njihove uzroke. Važno je, također, poznavati povijest knjige, odnosno tiskarstva, i ta znanja znati primijeniti u poslu. U radu je najvažnije da konzervator-restaurator djeluje kao dio tima. U knjižnici, tim čine stručnjaci različitih profila, knjižničari i informatičari.

Petar Krolo, ravnatelj: Naša misija u zaštiti baštine

Kada smo davne, 2001. godine, pisali elaborat o novoj zgradi Sveučilišne knjižnice, nužno je bilo predvidjeti prostor, opremu i kadrove za zaštitu građe. Radionica je bila predviđena veoma ambiciozno, jer u tom trenutku na cijelom jugu Hrvatske, zapravo nigdje osim u Zagrebu, u Nacionalnoj sveučilišnoj knjižnici i Hrvatskom državnom arhivu, nije bilo takvih punktova. (Rad Državnog arhiva u Splitu bio je usmjeren na specifičnu vrstu građe.) Na 250 m² prostora, funkcionalno odvojenog od knjižničnih zbirki, trebalo je organizirati knjigovežnicu, laboratorij za konzervaciju i restauraciju, laboratorij za mikrofilmiranje i skeniranje te, naposljetku, tiskaru. U međuvremenu se od tiskare odustalo, ali je nabavljena oprema za digitalizaciju, laminaciju i skeniranje.

Danas, kada su dalmatinska periodika i najveći dio specijalnih zbirki proglašeni pokretnim kulturnim dobrom, ova radionica dobiva svoj puni smisao, jer ta građa ima i poseban tretman. Naša je namjera da svu tu građu obnovimo ako je oštećena, mikrofilmiramo, digitaliziramo i "podignemo" na naše stranice, kako bi bila dostupna i bez fizičkog dodira s knjižnicom. Tako bi se ostvarila misija o zaštiti baštine što je čuva Sveučilišna knjižnica.